

KT ULÉS SZÁM: 1/46 - 2/2015.
KT IKT. SZÁM: 1/47 - 22/a/2015.

Polgármesteri Kabinet:
leadva:

2015 JAN 28.

Átvette:

Tárgy: előterjesztés az EÜKB részére

Tisztelt Bizottság!

A kerületünkben található vízimalom kérdése szociális, egészségügyi és környezetvédelmi problémát is magában hord. Hiszen a malom környékét szemétkerakóhelynek használja a lakosság.

Az udvarba hajléktalanok költöztek, olyan körülmények között élnek ott, mely emberhez méltatlan. Áldatlan állapotok uralkodnak például a WC hiánya miatt a kertben.

Javasolom, kérjük fel az Újpalotai Családsegítő Szolgálatot, hogy teremtsen kapcsolatot az ott élő emberekkel. Így legalább napi egyszeri meleg ételhez és tisztálkodási lehetőséghez jutnának.

Kérem a T. Bizottság tagjait, hogy lehetőségükhöz mértén támogassák a Liva malom megmentését, hiszen oly kevés érték maradt meg Rákospalotán.

Ezzel együtt az egészségügyi és környezetvédelmi gondokat is enyhítenénk.

Budapest, 1995. május 26.

Köszönettel

Merk Péter
bizottsági tag

Városi Közgyűlés

Ráday Mihály

Városvédelmi Tanácsnok részére

1052 Bp., Városház u. 9-11.

Tisztelt Ráday Mihály Úr!

Néhány éve aggódva kísérem figyelemmel egy épület sorsát, melynek élete talán utolsó órájához közeledik.

Tudomásom szerint ez Budapest egyetlen vízimalma, már ezért is érdemes volna megmenteni.

Rákospalotán a Szilas (palotai) patak partján több száz éves múltra tekint vissza a vízimalmok története.

Születésemtől itt élek, s azóta nagyon megváltozott a XV. kerület arculata a felelőtlen bontások, városrendezés, stb. miatt. Ami viszont megmaradt, legalább őrizzük meg. Ilyen a Liva malom, mely most segítségért kiált. Elkekerít, ha így, értelmetlenül pusztul el egy építészeti emlékünkhöz.

Jelenleg a malom magántulajdonban van, egyetlen élő örököse a 93 éves Liva Mária néni. Miután őt nemrég baleset érte és kórházban van, az épület teljesen elhagyatottá vált.

Sajnos a környék lakói abszolút érzéketlenségről téve tanúbizonyságot, szeméttlerakóhelynek használják a malom környékét, sőt igen szomorúan tapasztaltam, hogy többször feltörték a malmot és a mellette álló lakóépületet. Lassacskán széthordják, összetörik a berendezést.

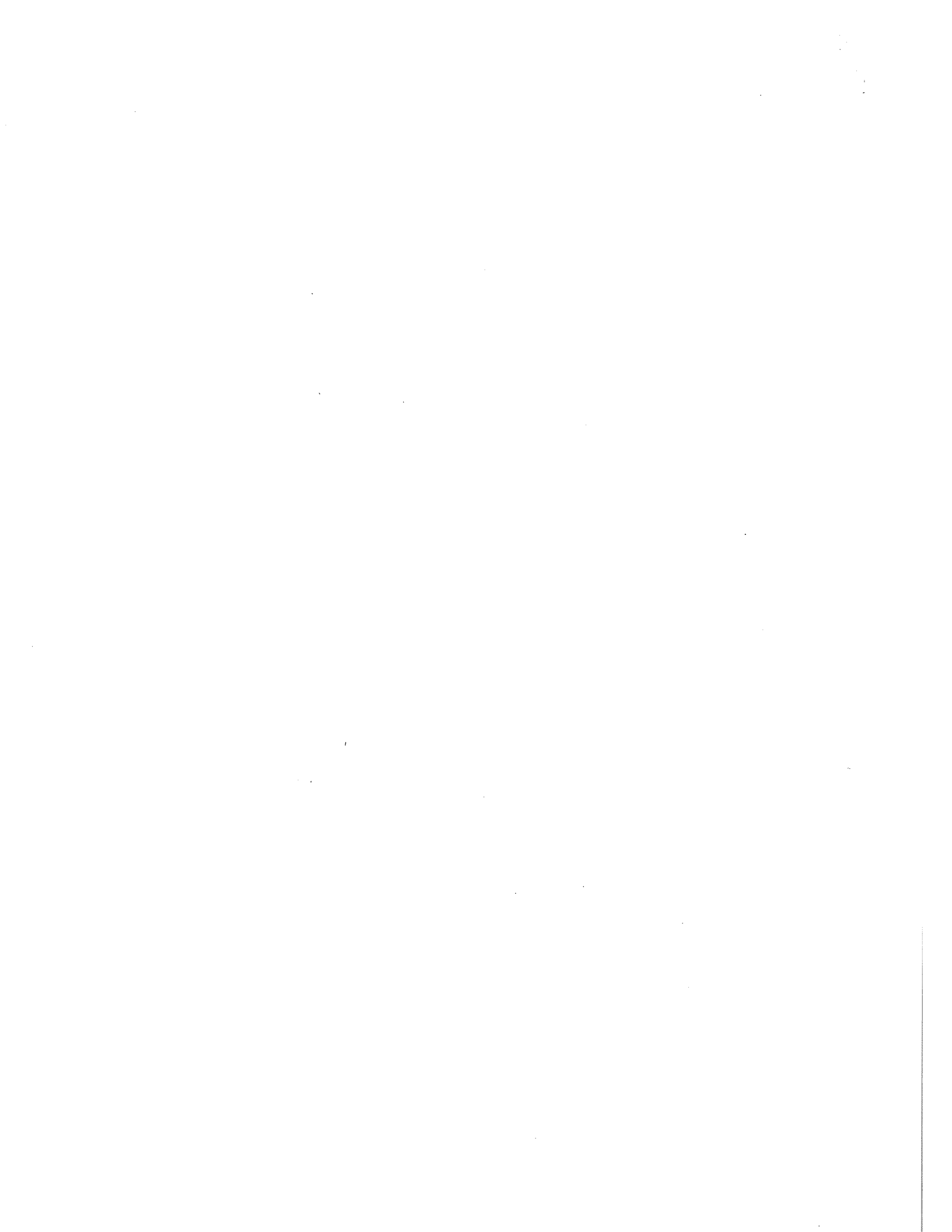
Ami megmaradt, talán érdemes lenne róla egy dokumentumfilmet készíteni, mielőtt az enyészeté lesz. Én azonban abban bízom, hogy régi álmom valóra válik és sikerül az épületet megmenteni a még meglévő berendezésekkel együtt, mely azután múzeumként funkcionálhatna tovább, ezzel is szebbé, értékesebbé téve lakóhelyemet, a fővárost.

Ehhez kérem hathatós támogatását.

Budapest, 1995. május 24.

Köszönettel

Merk Péter
Merk Péter

Mentési terv a Liva malomhoz

- I. *Kapcsolatfelvétel a helyi önkormányzattal*
- II. *Tulajdonjog megszerzése az önkormányzat számára*
- III. *Kapcsolatfelvétel:*
 1. *Fővárosi Főpolgármesteri Hivatal*
 2. *Műemlékvédelmi Felügyelőség*
 3. *Malomipar*
 4. *Néprajzi Múzeum*
- IV. *Sürgősséggel a tetőszerkezet és a földém javítása*
- V. *A malomárok újbóli megnyitása, ezzel a víz elvezetése az oldalfalokról*
- VI. *Helyreállítás, állagmegóvás*
- VII. *Funkció:*
 1. *Múzeum*
 - *Malommúzeum*
 - *Rákospalotai múzeum*

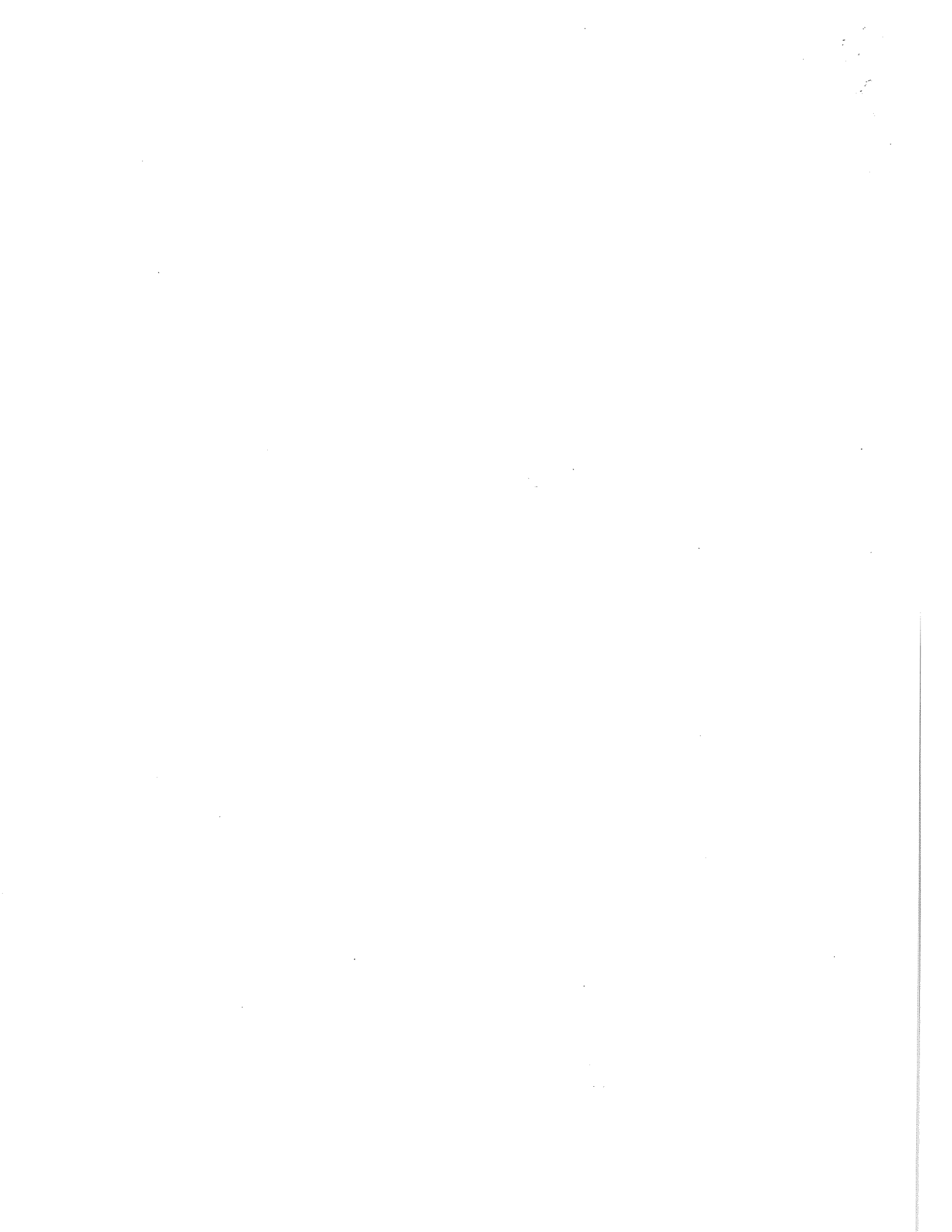
(A lakóépületben kapna helyet, így a palotai anyag hazakerülhetne a rákospalotai múzeummal együtt.)
 - *Szabadtéri néprajzi gyűjtemény kialakítása a malomhoz tartozó területen*

(Bemutatva a palotai gazdálkodás történetét, hagyományait, földművelés, állattenyésztés, majd az iparosodás kezdeteit.)

Budapest, 1995. május 24.

Merk Péter

Merk Péter

A LIVA MALOM

Rákospalota

Magyei város

Rákospalota monográfiája a legujabb korig

A főváros környékén alakult városok közül ugy egyik sem őrizte meg nemzeti jellegét, mint éppen Rákospalota, mert a fővárost környező többi községek törzslakossága csaknem kivétel nélkül idegen ajku, míg ez a város szintiszta törzsökös magyar, megtartva e jellegét nemcsak nyelvében, de jellemében, viselkedésében, népszokásaiban és festői népviseletében mind a mai napig s maga ez a körülmény elég arra, hogy kiemelje a fővárost környező többi városok és községek közül.

Természetrizai adatok:

Határának kiterjedése 5210 kat.hold, mely a Duna könyökfordulatától dél és délkelet felé huzódó s a Nagy-Alföld északi részét alkotó síkságon terül el. Északról Dunakeszi, é.k. Fót, k. Csömör, d.k. Rákosszentmihály, délen a főváros határolják, nyugaton Újpesttel határos.

Malomtulaizdonosok

Liva József

1876-ban született Budapesten. Iskoláit Kassán, Aradon, Temesvárott, Triesztben és Pólában végezte. Felsőiskolán gépészeti szakot tanulta, 8 évig működött a fővárosban és külön-

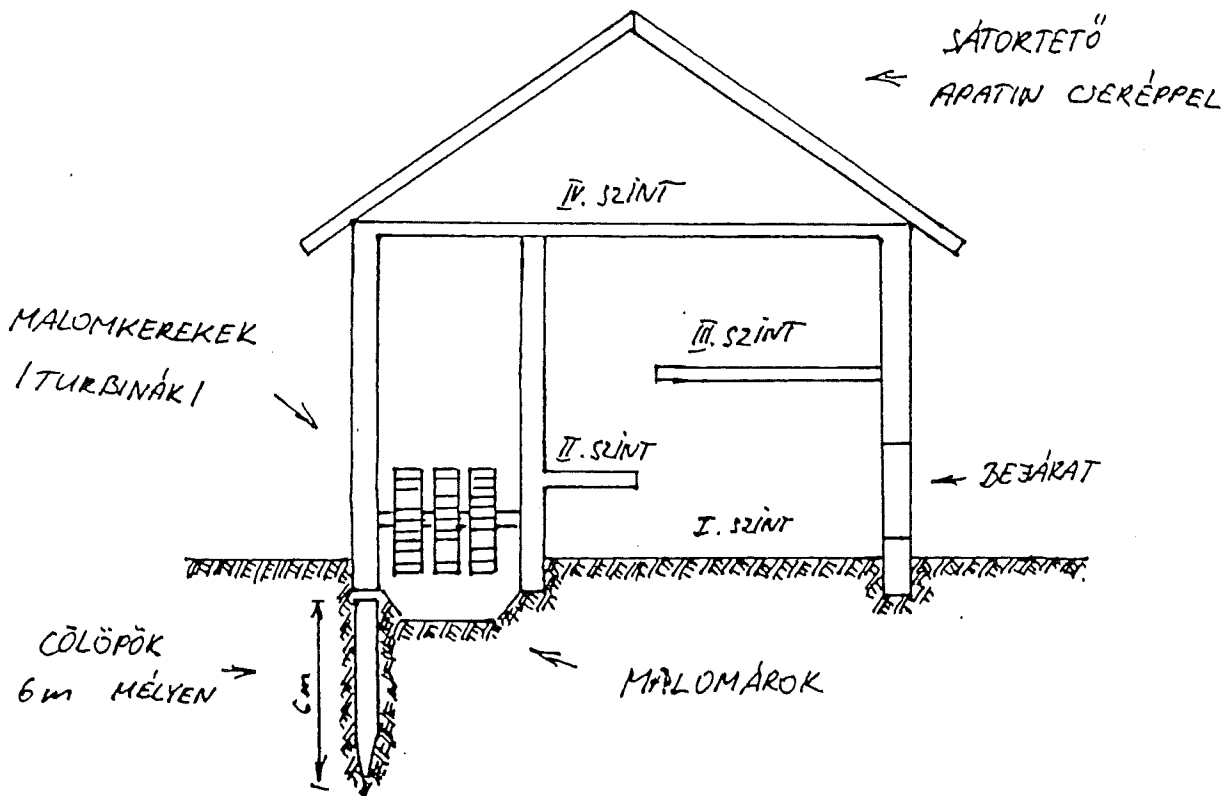
böző helyeken. 1903 óta helyben ónálló. Öccse végig küzdött a háborút. Kétszer súlyosan sebesült.

/Forrás: PEST-PILIS-SOLT-KISKUN-VÁRMEGYE ÁLTALÁNOS ISMERTETŐJE ÉS CIMENTÁRA 1931./

Liva Máriával beszélgetek, aki most 91 éves Mariska néni szívesen fogad, elképeszt frissesége. Mai napig a malomépület melletti házban él, mely egykor az egész családnak otthont adott.

Egyetlen kiskutya sétálgat a ház körül.

Kérésemre átmegyünk megnézni a malmot.

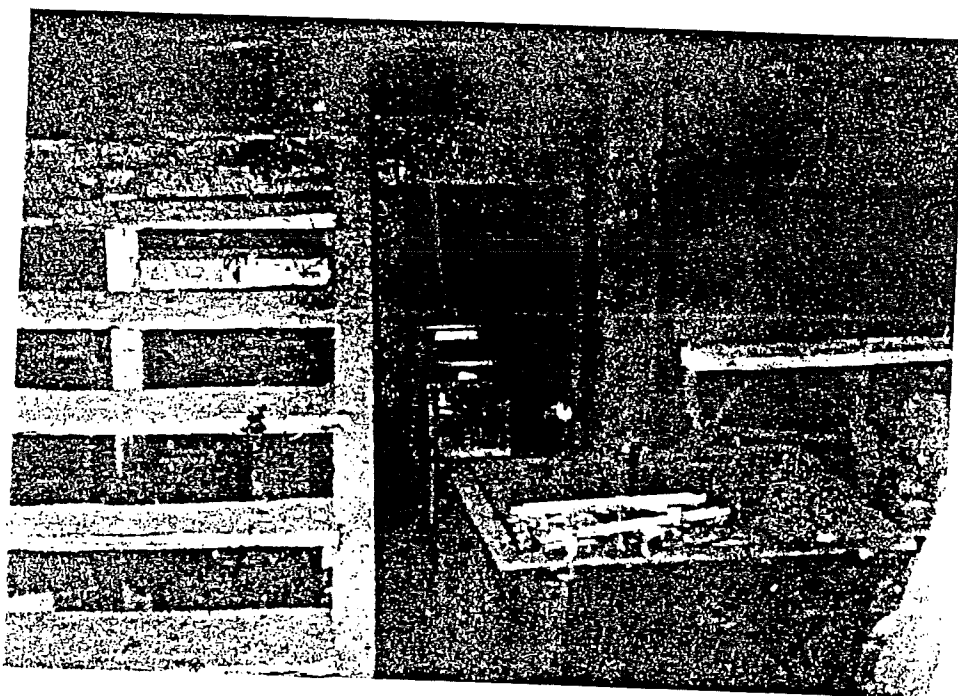
A MALOM METSZETE

Körülötte szemét a szomszéd telek tulajdonosa nemigen tiszteli a más portáját. Szinte már betemeti az épületet.

Csikorogva nyílik meg a régi ajtó és belépünk a malomba. Tekintélye még most is tiszteletet parancsol. Óhatatlanul megilletődöm, hiszen ezen a helyen a levéltári adatok szerint, már

IV. Béla királyunk korában malom állt. Valószínű, hogy néhány falrészlet még eredeti lehet a felszín alatt. Ez az első szint ahol most vagyunk.

Idáig jöhettek a gabonát hozó falubeliek, tovább már nem. Még a Károlyiak is itt őröltettek. Sikátor-pusztán keresztül jöttek a nehéz szekerekkel melyeket, hatalmas szarvu Magyar szürkék huztak.

A malom udvarán még Erzsébet Királyné is járt, vadászatok alkalmával itt keltek át a patakon. A határban viszont ha lovuk a hajtóvadászat alkalmával szántásba ment, minden patanyom után fizettek.

A második szinten valamikor ragyogó tisztaság uralkodott, és odafönn egész végig.

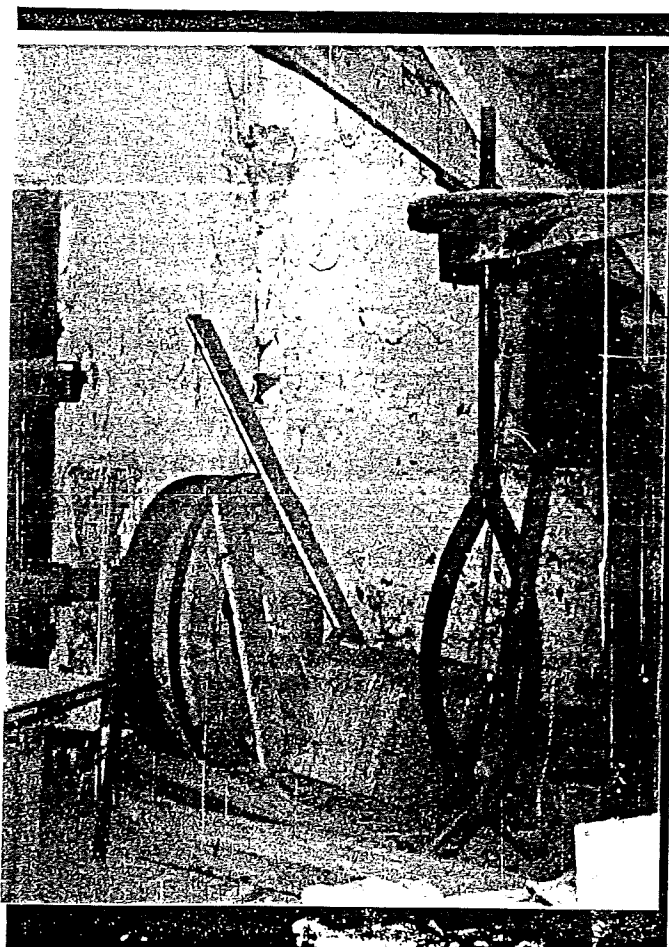
Felmegyünk a lépcsőn itt az örlőhengereket találjuk.

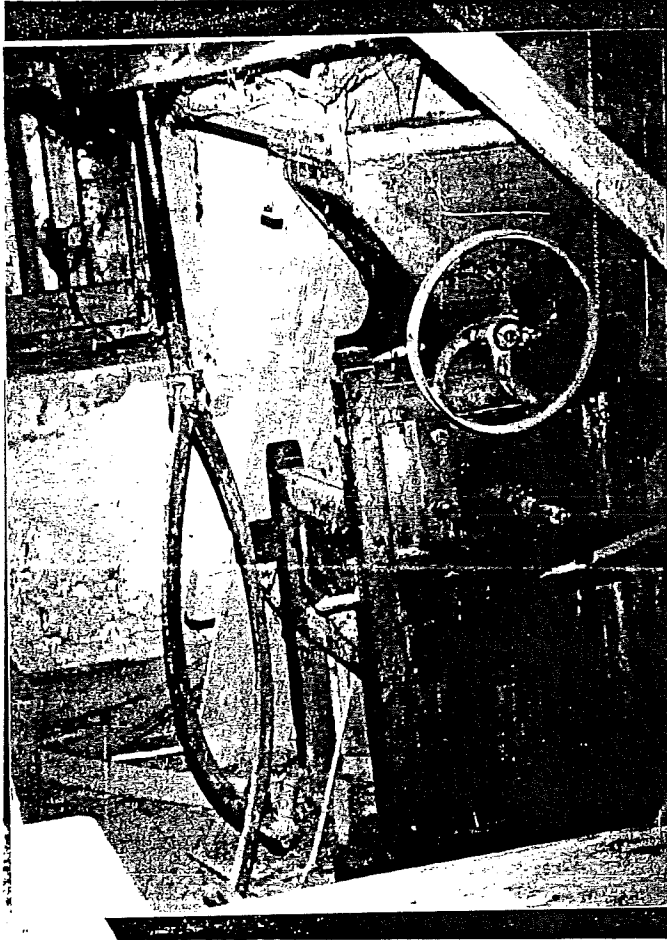

A gépen lévő felirat: GANZ ÉS TÁRSA 1894 Budapest.

Hajdanán legényszoba volt az egyik oldalon ami arra szolgált, hogyha segítő akadt, akkor az itt lepihenhetett. A legényszoba alatt kis műhely a sarokban, a gyalupad még mindig a helyén áll.

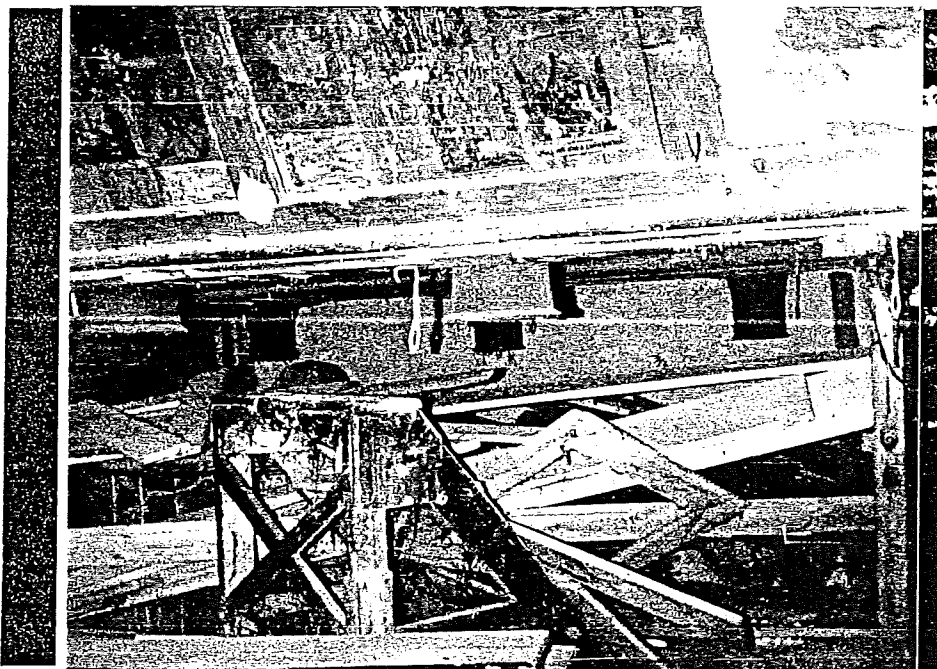
Kisebb nagyobb javításkor jól jött ha kéznél volt a szerszám.
A hengereknél kis csengő jelezte ha kifogyott az örölnivaló.
A másik sarokban egy malomkő hever, mellette a beemelő szer-
kezet. Nagyon gondos munkával készített precíz eszköz.

Mögötte terménydarálásra szolgáló kukoricadaráló. Még erről a későbbiekben szó lesz.

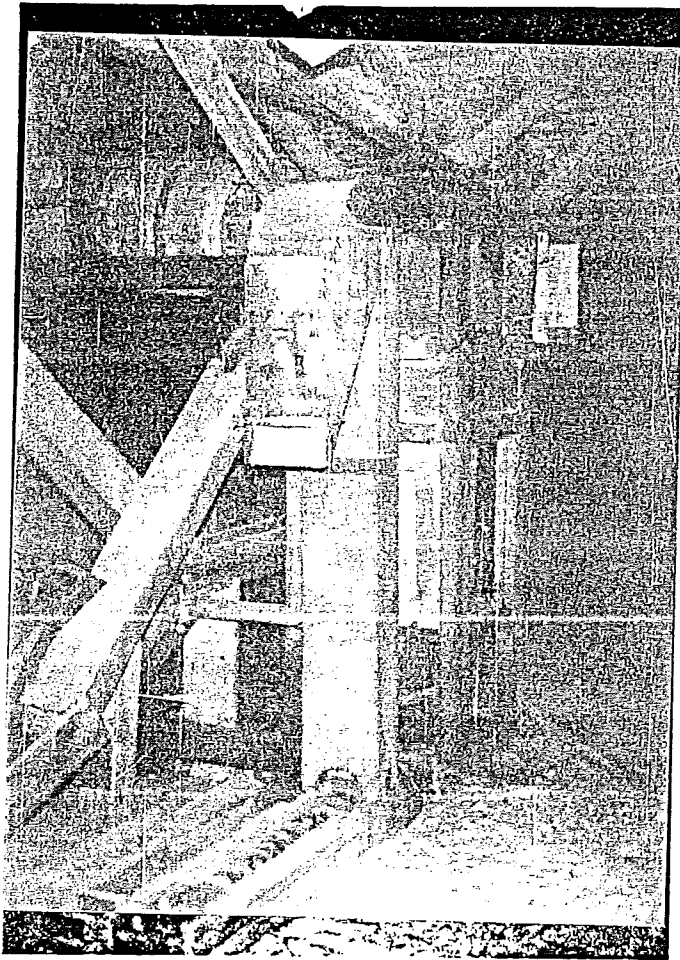
A harmadik szintre félévire találjuk a szitákat, melyek selyemből készültek.

Ezen a szinten van még a nagy lisztesláda, amiből az első szintre engedték a lisztet.

Majd itt bezsákolták és felpakolták a szekerekre. A következő szint a padlástér, ahol a tisztítóberendezések vannak. Az első szinten betöltött gabonát egy szállítórendszer ide hozta fel.

Innen már csak a megtisztított gabonaszemek mentek le a hengerekre a második szintre.

A tisztítóberendezéseken- GRAUPEL HUGÓ VILÁGSZABADALOM- felirat látható.

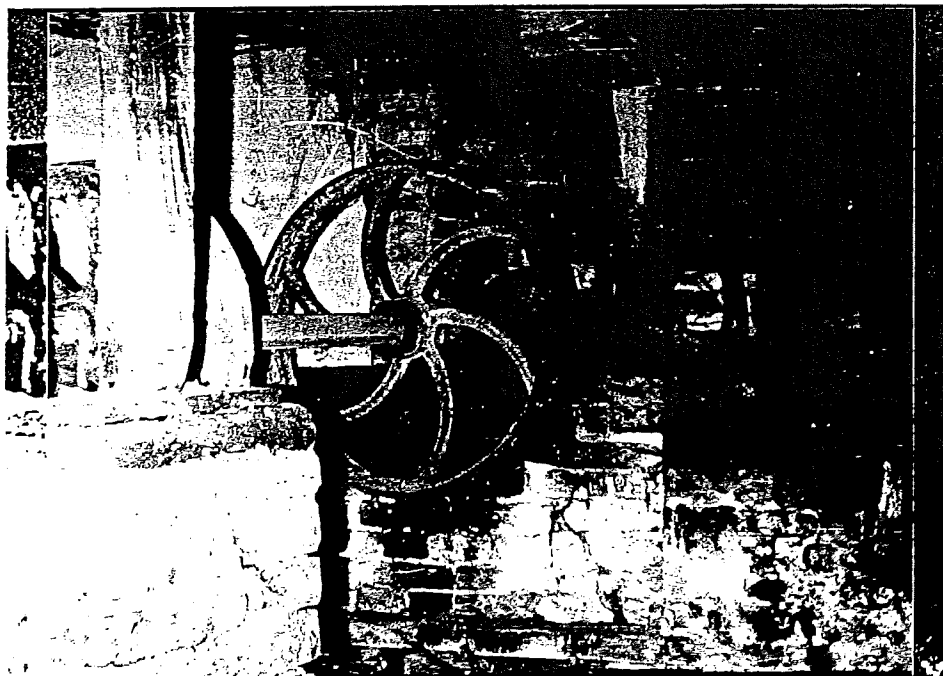
A padlástér csodálatos ácsmunka, sajnos a tető két helyen be van szakadva.

Sok műemlékünk pusztul el emiatt, hogy egy törött vagy hiányzó cserép helyén beázik a tető. Elkorhad a szarufa és végül beszakad a tető. Kezdődik a beázás, pedig ennek a megszüntetése a legfontosabb, hiszen így az épület gyorsan tönkremegy. Holott egy-két cserép kicserélésével az egész épület megmenekülhet a pusztulástól.

Aztán itt van még a gépház, ahol a gőzgép volt amit már széthordtak.
A gőzgépet akkor fűtötték fel, amikor nem volt elegendő víz a duzzasztáshoz.

Ilyenkor a gép hajtotta meg a kerekeket, és így tudtak őrölni.

Gépház és meghajtórész

Meghajtószerkezet a második szint alatt. A keretekről széles szíjjak indultak felfelé egész a padlástérig, hogy mozgásba hozzák a szerkezetet.

Egyébként minden a vízhez kapcsolódott, Liva bácsi igyekezett kihasználni a vizet.

Érdekességként említem, az uszodát-Mely egyébként Palota egyetlen strandfürdője volt.

/Rákospalotán azóta sincs strand!/.

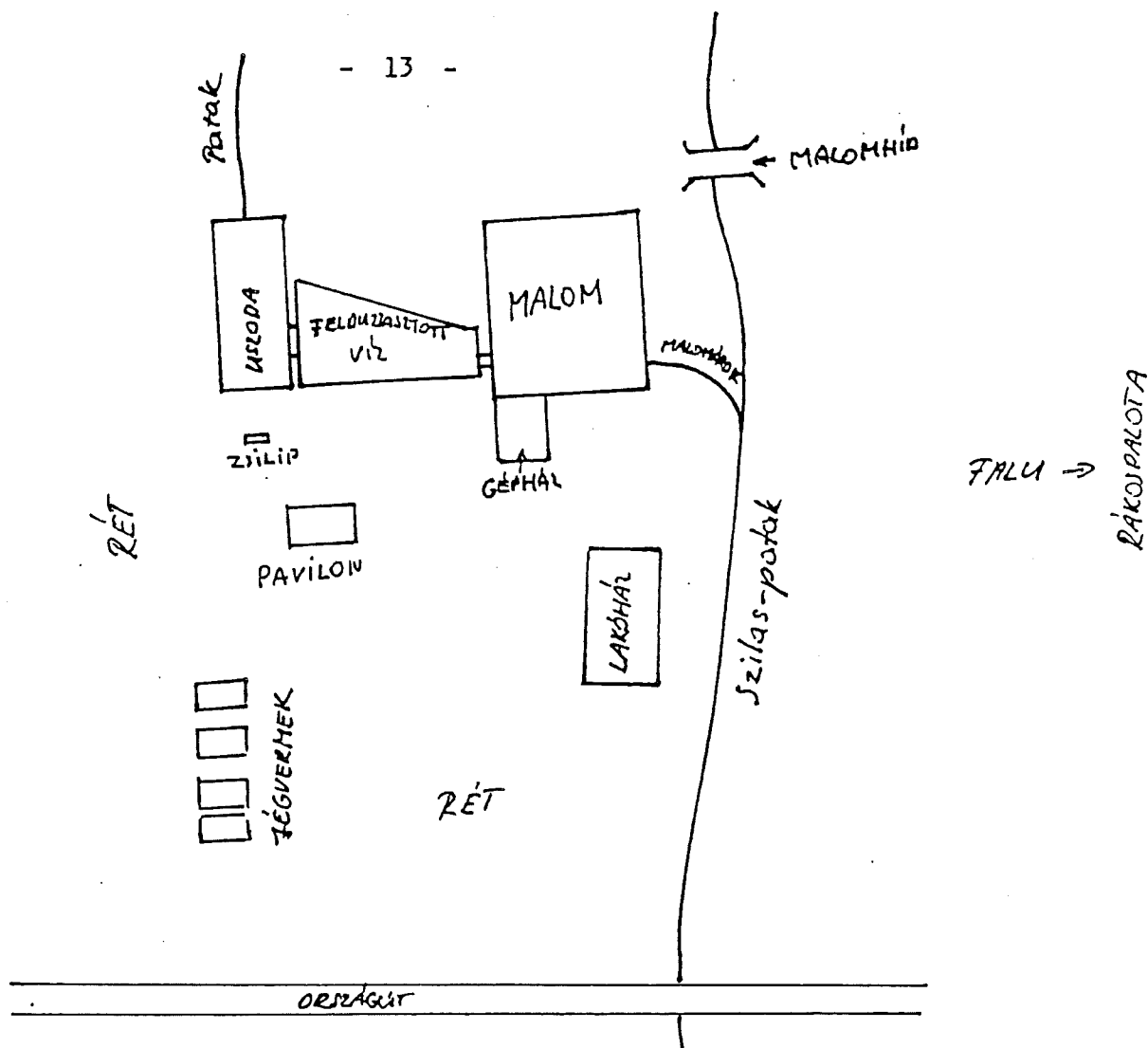
1945-ig működött a 20 méter hosszú medence, melyet a patak vizével töltöttek fel.

A fővényes parton kabinok és hinták voltak a vendégek számára.

Délelőtt a hölgyek fürödtek, délután pedig a férfiak. Az elegánsan érkező vendégeket pavilon fogadta, csak ezen keresztül haladva jutottak be az uszodába. A pavilonban elhelyezett óra jelezte a pontos időt.

Liva bácsi ezt a pavilont az 1896-os Milleneumi Világkiállításán vásárolta.

SZÁNTÓFÖLDEK

Nagy fürdőélet folyt, naponta száznál is több vendég ellátogatott ide.

Az itt folyó Szilas patak /palotai patak/ 500 méteres szakaszon 3 métert esik. Ez kedvező volt a duzzasztás szempontjából. A patak tisztaságára jellemző, hogy akkor egy pisztrángfaj élt benne.

Kedvenc buvóhelyük ezeknek a halaknak a malomkerék alatti mély árok volt, ahol mindig menedéket találtak. Mariska néniék gyermekkorukban "DUNINCSNAK" hívták ezeket a halakat.

A határba kijáró emberek sokszor a patakból ittak errefelé.

Viszont az ivóviznél meg kell említeni a malomkutat, ami tulajdonképpen egy forrás volt. Jéghideg vizét a fél falu innen hordta.

Liva bácsi építette ki a kutat, mely egy virágoktól tobzódó rét közepén állt a malomtól 50 méterre, s egy hatalmas fűzfa vigyázott rá.

Mára ezt a rétet szeméttel töltötték fel, eltemetve a kutat is potólhatalan kincsével a vízzel együtt.

A vízjog megvásárlása azonban kötelességekkel is járt. Rendben kellett tartani a patakmedret és a nádvágás is hozzátartozott.

A vízkihasználás másik jó példája a jégvágás volt. Télen egy zsilipen át vizet engedtek a ház mögötti mélyebb rétre. Miután megfagyott, kimentek jeget vágni. Nagy tömbökbe hasították a jeget és vermekben helyezték el. Nyáron pedig ezt a jeget árulták henteseknek, vendéglősöknek.

Ezt a foglalkozást még sokan üzték, a falu szélén a patak mellett, végig jégvermek voltak akkoriban.

Mariska néniék hatan voltak testvérek, ma már csak ketten vannak a hugával, akit ő ápol.

Csodálom, hogy honnan ez az erő ami Mariska nénit így életben tartja.

Az öreg zongora melyet még mindig őriz, már régen elfáradt.

Amikor a Klarisszeumba járt iskolába még sokat játszott rajta.

A második világháború alatt a visszavonuló csapatok felrobbantották az országúton lévő hidat. Ez szerencse volt a malom

szempontjából, mert a patakba omló hid, elzárta annak útját és felduzzasztotta. Ezáltal egy hatalmas tóvá változott az malom

környéke. A szovjet csapatok...

Persze aztán volt kilakoltatás, egyetlen óra leforgása alatt kellett összeszedni a holmijukat.

Több mint 100 év munkáját hogyan is csomagolhatták volna össze.

Majd az ötvenes évek míg végül 1952-ben végleg bezáratták az ~~mal-~~
mát.

Mariska néni ettől kezdve 27 évig egy galvánüzembe dolgozott és 1979-ben nyugdíjba ment.

Liva József bácsi nehezen viselte, hogy a saját malmába be sem léphet.

Valahogy sikerült kijárni a szövetkezetnél, hogy terményt darálhasson.

Igy 1952-től-1962-ig terményt darált.

Ez volt az egyetlen lehetőség, hogy a malmába beléphessen.

Ma az épület elhagyatva áll, s várja megmentőjét.

Budapest, 1993. március 31.

Budapest, 1995. május 24.

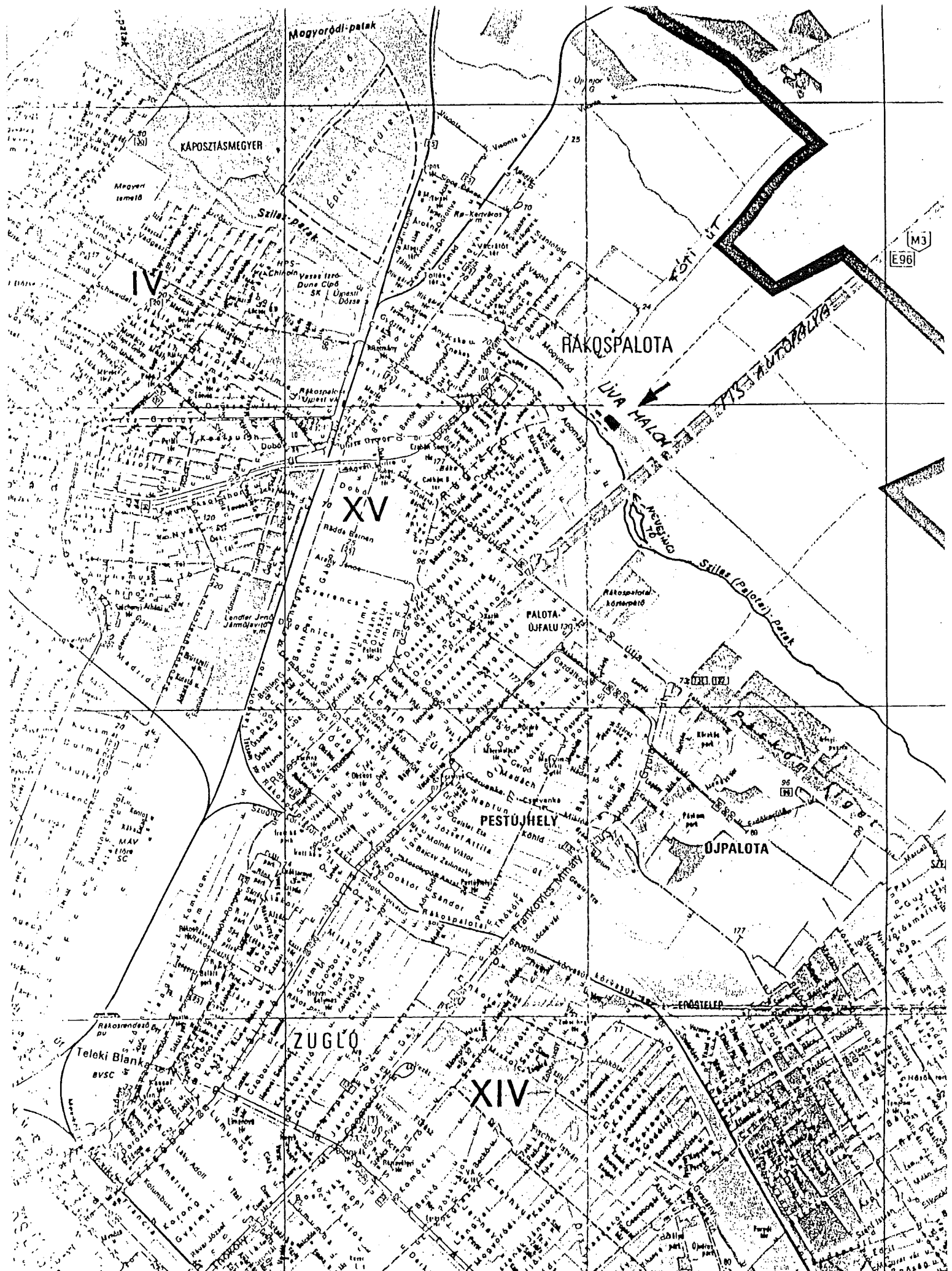
Merk Péter

Utolsó:

A szerző köszönetet mond Liva Máriának mindazért amit elmondott, a finom süteményért melyet még mindig saját maga készít el.

A jövőbeli terveket illetően lásd a dolgozathoz készített előzetes mentési tervet

KAPOSZTÁSMEGYER

IV

Mogyoródi-patak

Szeles patak

RAKOSPALOTA

M3
E96

ÚJ PALOTA

XV

PALOTA-
ÚJFALU

Szeles (Palota)-patak

PESTÚJHELY

ÚJPALOTA

ZUGLÓ

XIV

Teleki Blanka
BVSC

ERŐSTELER

Mentési terv a Liva malomhoz

- I. Kapcsolatfelvétel a helyi önkormányzattal
- II. Tulajdonjog megszerzése az önkormányzat számára
- III. Kapcsolatfelvétel
 1. Fővárosi Főpolgármesteri Hivatal
 2. Műemlékvédelmi Felügyelőség
 3. Malomipar
 4. Néprajzi Múzeum
- IV. Sürgősséggel a tetőszerkezet és a földém javítása
- V. A malomárok újbóli megnyitása, ezzel a víz elvezetése az oldalfalokról
- VI. Helyreállítás, állagmegóvás
- VII. Funkció
 1. Múzeum
 - Malommúzeum
 - Rákospalotai múzeum
(A lakóépületben kapna helyet, így a palotai anyag hazakerülhetne a rákospalotai múzeummal együtt.)
 - Szabadtéri néprajzi gyűjtemény kialakítása a malomhoz tartozó területen
(Bemutatva a palotai gazdálkodás történetét, hagyományait, földművelés, állattenyésztés, majd az iparosodás kezdeteit.)
 - ÖKO CARITAS Alapítvány székhelye

Budapest, 1995. május 24.

Merk Péter
Merk Péter

